

Förslag till

GRÖNPLAN

för Örnsköldsviks centralort

"Den gröna miljön skall vara utformad för att ge kraft åt ett långsiktigt hållbart samhälle samt vara attraktiv för människor i alla åldrar."

ÖRNSKÖLDSDVIKS KOMMUN

FÖRORD

Var med och påverka!

Genom att lämna in synpunkter på detta Förslag till grönplan kan du påverka hur den gröna miljön i Örnköldsvik ska utvecklas och bevaras.

Dokumentet kommer att kompletteras med grönplaner för alla Örnköldsviks tätorter, skötselplaner för den kommunala marken och en trädvårdsplan.

Har du frågor kan du ringa;
Tommy Westin, 0660-88 696

Dina synpunkter lämnar du via brev som skickas till;
Örnköldsviks kommun
Tekniska kontoret
891 88 Örnköldsvik
Eller med e-post till tekniska@ornskoldsvik.se

Lämna dina synpunkter senast fredagen den 22 oktober 2010.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	6
BAKGRUND	6
SYFTE	6
GEOGRAFISK AVGRÄNSNING	7
GRÖNPLANENS ROLL OCH SAMBAND MED ÖVRIG KOMMUNAL PLANERING	8
FORTSATT ARBETE	9
GENOMFÖRANDE	9
GÄLLANDE BESTÄMMELSER	9
SKÖTSEL	9
 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR GRÖNSTRUKTUR	 13
GEOLOGI	13
KLIMAT	13
HISTORIA	13
IDAG	14
MÄNNISKAN	14
<i>Värden i gröonstrukturen</i>	<i>15</i>
<i>Äldre</i>	<i>16</i>
<i>Barn och ungdomar</i>	<i>16</i>
<i>Tillgänglighet</i>	<i>17</i>
<i>Trygghet och säkerhet</i>	<i>18</i>
 BIOLOGISK MÅNGFALD	 19
Skog	19
Vatten	19
Odlingslandskapet	20
Grönområden i tätorter	20
 GRÖNSTRUKTUREN I ÖRNSKÖLDSVIK	 21
ALLMÄNNA RIKTLINJER	21
DELOMRÅDEN	26
<i>Läshänvisning</i>	<i>26</i>
<i>Centrum</i>	<i>28</i>
<i>Hörnett</i>	<i>34</i>
<i>Domsjö och Gene</i>	<i>36</i>
<i>Sund och Svedjeholmen</i>	<i>38</i>
<i>Överhörnäs</i>	<i>40</i>
<i>Själevad</i>	<i>42</i>
<i>Gullänget och Kroksta</i>	<i>45</i>
<i>Gimåt, Svarby och Arnäsvall</i>	<i>48</i>
<i>Järved och Bonäset</i>	<i>51</i>
LITTERATURLISTA	54

Inledning

Bakgrund

1999 godkändes ett första "Program till Grönplan" av Tekniska nämnden. Det ålades Tekniska kontoret att slutföra en grönplan. Under 2008 och 2009 har detta *förslag till Grönplan för Örnköldsviks centralort* tagits fram av en förvaltningsövergripande projektgrupp. Detta dokument ligger ute på samråd från 20-06 2010 till 28-09 2010. Efter samrådet kommer planförslaget bearbetas utifrån inkomna synpunkter och föras till kommunfullmäktige för godkännande.

Projektet har haft fortlöpande kontakt med allmänheten. Under hösten 2008 skickades en enklare enkät ut till några intresseorganisationer i varje delområde, för direktrespons. Allmänheten uppmanades även att ta kontakt med projektledaren genom information i lokala tidningar. En mer omfattande enkätundersökning har genomförts under sommaren 2009 på kommunens hemsida. De inkomna svaren har använts som ett allmänt underlag och diskussionsmaterial under processen med grönplanen.

Flertalet kommunala tjänstemän från olika förvaltningar har tillsammans med projektgruppen deltagit i inventeringar, textbearbetning och genom kunskapsutbyte. Arbetet har letts av Tekniska kontoret.

Övriga förvaltningar som deltagit är:

Kommunledningskontoret

Plan och miljökontoret

Kultur och fritidsförvaltningen

Humanistiska förvaltningen

Barn och utbildningsförvaltningen

Projektgruppen bestod av: Birgitta Edin-Westman folkhälsoutvecklare, Åsa Lindborg stadsarkitekt, Thomas Lundgren planerare, Eva Persson markingenjör, Kerstin Rungstad projektledare Exploatering, Elisabeth Strand-Hübinette stadsträdgårdsmästare, Projektledare var Sofia Eriksson landskapsarkitektstuderande

Syfte

Syftet med grönplanen är att utveckla och bevara det gröna till förmån för människor, djur och växter. Att stärka det grönas roll i samhället görs genom att:

- ge riktlinjer för planering och användning av mark och vatten
- öka kunskapen om värden som finns i centralortens grönstruktur
- peka ut områden som är viktiga att bevara och utveckla
- ge förslag på åtgärder för att säkerställa kvantitet av och kvalitet på grönstrukturen i centralorten

Geografisk avgränsning

Den geografiska avgränsningen är tätorten Örnsköldsvik med angränsande bebyggelse och grönområden. Idag sker det mycket inom centralorten vad gäller utbyggnad och exploatering. När staden växer och förändras är det viktigt att ta hänsyn till människans livsmiljö, där grönstrukturen är en mycket viktig beståndsdel.

Vy över Örnsköldsviksfjärden

Grönplanen innefattar den faktiska grönstrukturen inom planområdet. Med detta menas all grön mark. För att kunna ge en god bild av Örnsköldsviks grönstruktur är det viktigt att man behandlar all grön mark oavsett ägarförhållanden. Människans upplevelse av sin boendemiljö är inte avhängigt av vem som äger marken eller träden i det område där man rör sig. En promenad genom ett villaområde kan ge en lika stor naturupplevelse som vandring i den kommunala parken. Många platser i staden har komplicerade ägande- och förvaltningsförhållanden, varför det krävs en tydlig strategi från kommunens sida för hur områdena ska skötas och utvecklas för att ge invånarna en läsbar och trygg miljö.

Grönplanens roll och samband med övrig kommunal planering

Inom den kommunala organisationen finns flera verksamheter som på olika sätt är berörda av hur den gröna marken planeras, används och sköts. Grönplanen ska fungera som ett samlat dokument för dessa verksamheter och vara vägledande för beslut i allmänna skötsel- och naturvårdsfrågor. Den utgör också ett underlag för olika planer och beslut som rör markanvändningen, t.ex. översiktsplaner, detaljplaner och bygglov samt vid kommunens köp och försäljning av mark.

I kommunens översiktsplan redovisas de allmänna intressen som ska beaktas när kommunen och andra myndigheter fattar beslut som rör mark- och vattenanvändningen. Det gäller t.ex. områden för bostäder, handel och industri, vägar, värdefull natur, kulturmiljöer och värdefulla områden för friluftsliv. För vissa områden visar planen hur dessa intressen ska avvägas mot varandra. För de flesta av dessa allmänna intressen finns olika inventeringar och dokument som underlag för redovisningen i översiktsplanen, t.ex. kulturmiljöprogram.

Grönplanens redovisning av centralortens grönstruktur och hur den bör vidmakthållas och utvecklas blir motsvarande underlag för kommunens hantering av den gröna marken i centralorten. När kommunen ska ta ställning till en förfrågan om ny bebyggelse eller någon annan åtgärd som innebär att grön mark tas bort, ger grönplanen underlag för beslutet. Likaså när stadens utveckling diskuteras inom ramen för en ny översiktsplan.

Idag finns också ett naturvårdsprogram som innefattar riktlinjer och åtgärdsprogram för kommunens arbete med natur. Den stora skillnaden mellan naturvårdsprogrammet och grönplanen är att medan naturvårdsprogrammet behandlar naturen (t.ex. skog, sjö, och ängsmarker) inom hela kommunen, tar grönplanen upp grönstrukturen i centralorten. Tanken är att grönplanen för centralorten ska fördjupas med flera program och planer som är inriktade på specifika områden eller aktiviteter, t.ex. skötselplan och trädvårdsplan. Enligt beslut i Kultur och Fritidsnämnden ska även en friluftsplän tas fram. Uppdatering av skogsbruksplan kommer att ske under 2011.

Fortsatt arbete

Grönplanen utgör det övergripande dokumentet för kommunens hantering av den gröna marken i centralorten. För att konkretisera riktlinjer och åtgärder behöver följande insatser övervägas i det fortsatta arbetet efter att grönplanen godkänts:

- fullfölj påbörjad utredning om organisation och arbetsformer inom kommunen vad gäller planering, användning och skötsel av kommunens egen gröna mark
- skötselplaner över den kommunala marken
- trädvårdsplan
- grönplan för alla Örnsköldsviks tätorter.

Genomförande

Grönplanen ska genomföras successivt under en längre period. Mycket arbete är av förvaltningsövergripande karaktär och kräver gemensamma insatser.

Kommunen kan genom exempelvis planläggning, reservatsbildning, skötselplaner eller avtal med markägare verka för att mark säkerställs för grönt ändamål.

I områden av intresse för naturvård (inkl. skolornas närnaturområden), friluftsliv och kulturmiljö (enligt Översiktsplanen) varierar behovet av kommunalt ägande beroende på områdets värde och förekomst av andra intressen och anspråk på marken. För vissa områden bör säkerställande i någon form övervägas, där kommunalt ägande kan vara ett alternativ.

Kommunen kan också genom förvaltning och skötsel av sin egen mark utveckla de rekreativa och biologiska värden som föreslås i grönplanen.

För den privata mark som berörs av grönplanen finns det idag begränsade möjligheter till EU-medel eller andra stödformer för ändrad markanvändning till följd av grönplanen.

Information och samråd med privata markägare, boende och andra intressenter är mycket viktigt för genomförandet av grönplanen.

Gällande bestämmelser

Miljöbalken anger följande vad gäller hänsynstagande till områden med värdefull natur och kultur och av betydelse för friluftslivet (3 kap., 6 §):

”Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.

Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.”

Grönplanen redovisar sådana områden som så långt möjligt ska skyddas, och som alltså ska beaktas vid kommunens och andra myndigheters beslut om markanvändning. Det gäller t.ex. bygglov, detaljplaner, täktillstånd och miljötillstånd enligt miljöbalken.

På en stor del av den gröna mark grönplanen behandlar sker idag skogsbruk. Skogsbruket regleras i skogsvårdslagen. Lagen ger vissa möjligheter att ställa krav på hänsyn till de värden för t.ex. naturvård och friluftsliv och andra allmänna intressen som kommunen redovisar i sina planer.

För särskilt skyddsvärd skogsmark kan skogsbruket behöva inskränkas mer än vad som kan hävdas utifrån skogsvårdslagen. Det kan ske genom överenskommelser/avtal med markägaren (ofta med ersättning), eller genom att staten eller kommunen förvärvar marken. Den fortsatta skötseln av skogen kan då regleras genom naturreservat. Avtal kan också tecknas med markägare om nyttjande av marken för t.ex. anläggande av skidspår, vandringsleder o.dyl.

Park- och grönområden i anslutning till bebyggelse är ofta reglerade i detaljplan.

Enligt regeringens naturvårdspolitik är det viktigt att vi ser landskapet som en helhet (inklusive vattenområden) där natur- och kulturvärden hör samman och kan skapa goda möjligheter till friluftsliv, naturupplevelser och välbefinnande.

Skötsel

Skötseln av grönstrukturen inom centralorten åligger markägaren. Då största enskilda markägaren är kommunen ska kommunen verka på ett föredömligt sätt inför övriga markägare. Kommunens parksektion kan även ge råd och stödja privata markägare i frågor rörande grönstrukturen i staden och ingrepp i den. Genom förvaltningsövergripande arbete kan allt som rör grönstrukturen hanteras som en helhet. Kommunen ska även verka för att hushålla med de gröna resurserna på ett föredömligt sätt.

Den tätortsnära naturen bör skötas med tanke på de rekreativa värdena. Den kommunala marken regleras av kommunen själv och där ska de rekreativa värdena värderas högt. Den övriga marken regleras genom samrådsområden. Markägare inom samrådsområdet tar kontakt med kommunens plan och miljökontor vid t.ex. avverkning eller andra förändringar. Olika lösningar tas fram genom diskussioner och besök på plats för att biologiska och rekreativa värden ska beaktas.

För att naturen ska vara inbjudande för bl.a. promenader, motion, utflykter, naturstudier och andra rekreativa aktiviteter är det viktigt att det finns olika slags miljöer (se kap. människan). Monokulturer, med enbart t.ex. björk, gynnar inte mångfalden. Detta både med hänsyn till behovet av en omväxlande natur men även med tanke på den stora mängden pollen som ger allergiker besvär. När den tätortsnära skogen gallras ska hänsyn tas till den biologiska mångfalden, vilket även gynnar människans behov av omväxling. Med en genomtänkt skötsel kan skogen ha stora upplevelsevärden som varierar med årstiden.

Ordlista

Transport: Att gå eller cykla.

Grön länk: Vegetation som sammanbindande segment mellan större naturområden.

Grönområde: Område av skiftande storlek med varierande inslag av grönska och vatten.

Grönstråk: Anlagd gång-, cykel- eller körbana som omges eller ligger i anslutning till vegetation och/eller vatten.

Grönstruktur: Alla ytor i staden med eller med anknytning till vegetation.

Kulturmiljö: Historiska och samtida spår av människans bruk av landskapet, genom både markanvändning, bebyggelse och biologiskt kulturarv.

Lekyta: Område där barn vistas för lek vilket bidrar till barnens fysiska och psykiska utveckling. Det behöver finnas både formella (anlagda lekparkar) och informella (t.ex. skog) ytor i barnens närmiljö.

Mikroklimat: Växtbetingelser på en specifik plats.

Natur: är med en klassisk definition allt som inte människan kan skapa, i motsats till kultur och artificiell.

Park: Anlagd natur vilken kan ges olika uttryck beroende på skötsel, från paradpark till naturpark. Ytmässigt ska parken kunna användas i rekreativt syfte. Park är även ett begrepp i detaljplan som anger att området är säkerställt som allmän plats.

Rekreation: Återhämtning, görs för många människor ute i natur (skog och grönområden). Ju fler olika slags miljöer som finns i människors närmiljö, desto fler människor ges möjlighet till rekreation.

Skog: Natur med träd och annan vegetation.

Spridningskorridor: Stråk av vegetation i bebyggelse där växter och djur kan leva och förflytta sig.

Tätortsnära natur: Natur i anslutning till bebyggelsen där de rekreativa värdena ska värderas högt. Sociala värden och hälsoaspekter ges särskild hänsyn enligt skogsvårdslagen.

Vegetationssläpp: Friyta mellan bebyggelse med vegetation

Växtzon: Sverige är uppdelat i olika växtzoner beroende på klimat och växtbetingelser för växters överlevnad. Stigande skala från 1 i söder till 8 i norr.

Örnsköldsvik ligger i zon V.

Förutsättningar för grönstruktur

Geologi

Berggrunden i och kring Örnsköldsvik består till största delen av urberg som bildades för ca 2000 miljoner år sedan. Det finns även yngre vulkaniska bergarter som med sitt något högre kalkinnehåll gynnar växtligheten genom att fler arter trivs. Finner man platser där växtligheten är särskilt god kan man misstänka att den finns belägen på vulkanisk bergart eller på skalgrus. Landskapet i Ångermanland är starkare kuperat än i någon annan del av Sverige, kontrasten mellan de djupt nedskurna dalarna och den höglänta bergiga terrängen runt omkring är slående. Inom Örnsköldsviks centralort ligger den högsta punkten på Åsberget 217 meter över havet, vilket ger ett dramatiskt landskap även i ett stadsnära läge.

Topografin har sitt ursprung i urbergets skapande och jordskorpan rörelse men även i avlagringar som skedde när inlandsisen drog sig tillbaka. Den mäktiga isen avsatte mängder av löst material när den smälte. Detta material transporterades i isen och kan därför ha en annan sammansättning än berget på plats, i Örnsköldsvikstrakten finns t.ex. morän från de kalkhaltiga jämtländska fjällen.

Klimat

Kustklimatet utmärks av låg nederbörd, stort antal soltimmar, milda vintrar med en sen vår kompenseras av en längre höst. Örnsköldsvik har med sitt läge ett klimat gynnsamt för växtlighet eftersom staden är omgärdad av berg med Örnsköldsviksfjärdens vatten som värmeackumulator. Staden i sig genererar värme vilket medför en högre temperatur i centrum än i utkanten av staden.

Örnsköldsvik ligger inom växtzon 5 men det finns betydligt varmare klimat inom staden. Exotiska träd och buskar har visat sig överleva beroende på lokalt gynnsamt klimat.

Med ett framtida varmare klimat och en ökad nederbörd kommer det att ske förändringar som påverkar människorna och växterna. Staden blir varmare vilket gör att trädens skugga bli allt viktigare och de kommer att få en större roll i staden. Risken för erosion kommer att öka på grund av intensivare regn.

Historia

Köpingen Örnsköldsvik anlades 1842 och var handelscentrum för norra Ångermanland och södra Lappland. Genom skogsindustrins och sjöfartens uppsving utvecklades orten raskt och hade över 2 000 invånare då den blev stad 1894. Örnsköldsvik har främst fungerat som handels- och servicecentrum i ett industridistrikt där MoDo och Hägglunds varit dominerande. De många mindre industrisamhällena runt staden har efter hand vuxit samman med staden.

En tidsenlig stadsplan togs fram 1885 där flera brandgator i form av breda esplanader grundlade stadens rutnät. Parkesplanaden, nuvarande Örn- och Museiparken, växte

fram mitt i centrum. Örnsköldsvik är en ung stad och man kan tydligt se att den byggts upp enligt den monumentala stadsbyggnadstraditionen. I stadens ruttmönster bildat av gatorna, ligger byggnader och naturelement som fonder t.ex. museet, det nya resecentrumet och Örnsköldsviksfjärden. Kulturmiljöer från skilda tider skapar dimension och djup till människans liv idag.

Idag

I centralorten bor idag ca 33 000 av kommunens ca 55 000 invånare. Dessa invånare bör ges möjlighet att vistas i naturen. Om det är en promenad i parken eller en motionsrunda i skogen är inte avgörande. Att tillgodose invånarnas möjligheter till utevistelse innefattas i kommunens mål.

Örnsköldsviks centralort är på grund av topografin utspridd i dalgångarna mellan bergen. Det gör att kontaktytan mellan skog/grönområden och bebyggelsen är stor och att flertalet Öviksbor har bra närhet till skog och mark.

Det innebär dock inte med automatik att tillgången till den gröna marken är god överallt. För detta krävs utöver närheten även gångvägar, bänkar, skyltar m.m. som gör det enkelt och attraktivt att ta sig till och vistas i områdena. Grönplanen redovisar ett antal åtgärder för att förbättra detta.

Den tätortsnära naturen definieras i Naturvårdsprogrammet 2007. Definitionen lyder: *natur som kan nås med en ca 10 minuters promenad från bostaden samt naturområden som har en koppling till, och en betydelse för den tätort de ligger nära.* Närheten till bostadsområden är den tätortsnära naturens största tillgång, då avståndet till natur avgör hur ofta man använder den. För att trygga invånarnas möjlighet till utevistelse i naturen krävs att stor hänsyn tas till de rekreativa värdena vid en exploateringssituation. Därför är det inte lämpligt att utöka staden med ny bebyggelse om inte naturområden i anslutning till befintlig bebyggelse sparas.

Människan

Grönstrukturen i Örnsköldsviks tätorter utgör väsentliga miljöer för kommunmedborgarna. Kontakt med natur har en rad positiva effekter både för det psykiska välbefinnandet och för den fysiska hälsan. Studier visar att naturen har återuppbyggande effekter, det vill säga att vistelse i natur ger vila och ökad återhämtning. Tillgång till natur och rekreation leder även till mindre stress och ökad kreativitet. Dessutom medverkar vistelse i naturen till bättre motorik och ökad koncentrationsförmåga hos barn, och förlänger tiden av självständighet och hälsa bland äldre.

Parker och grönområden i tätorten är en betydande samhällstillgång, eftersom det för många människor är de enda platser där de över huvudtaget kommer i kontakt med naturen. Bland Sveriges invånare anser en majoritet att naturen är nödvändig för livskvaliteten. Fysisk inaktivitet, övervikt/fetma och psykisk ohälsa är några av de största folkhälsohoten i Sverige och i Örnsköldsviks kommun. Utifrån detta är det angeläget att utveckla förutsättningarna för människor att komma ut i naturen, som bevisligen har positiv effekt på vår hälsa.

Naturen har också en betydande roll för social hållbarhet. Det första nationella målområdet för folkhälsan handlar om möjlighet till delaktighet och inflytande i samhället. Här har den bostadsnära naturen stor betydelse som en miljö för möten mellan människor. För kommunens attraktionskraft är det viktigt med attraktiva och tillgängliga grönområden där både boende och besökare kan välja året runt. Tillgång till vacker natur och grönska är en viktig anledning för att människor ska välja aktiv transport, d.v.s. att gå eller cykla.

Värden i grönstrukturen

De grundläggande tre värdena som finns i grönstrukturen kan kategoriseras på följande sätt:

De **sociala** värdena finns genom att grönstrukturen utgör grundläggande offentliga mötesplatser och bidrar till förbättrad psykisk, fysisk och social hälsa. Här är vår närmiljö väsentlig då vi tillbringar mest tid där.

De **kulturella** värdena finns direkt i grönstrukturen t.ex. parker, trädgårdar och alléer men även i kopplingen till omgivningen. Som en del av stadens kulturhistoriska arv har grönstrukturen en stor och viktig roll att fylla.

De **ekologiska** värdena handlar om den biologiska mångfalden samt hur man kan utnyttja grönstrukturen i olika kretslopp genom dagvattenhantering, vattenrening, kompostering och genom att förbättra både luftkvalitet och stadens klimat.

Dessutom finns det ekonomiska värden som kan stå i konflikt till de övriga värdena.

De senaste 20 åren har det i Sverige accepterats allt mer att människan är i stort behov av grönska och natur för sitt välbefinnande. Denna acceptans kan till stor del tillskrivas Patrik Grahn's forskning. Genom kvalitativa och kvantitativa studier på patienter i Alnarps rehabträdgård har Grahn kommit fram till att vistelse i grönstruktur kan ge oss större möjlighet att klara av dagens stressiga tillvaro. Närheten till grönområden och natur är avgörande för att ta sig dit ofta. Om man har maximalt 50 meter till närmsta område med grönstruktur utnyttjas detta flera gånger i veckan, är det däremot längre (1000 m) blir det endast besök på veckoslut. Det är inte bara avståndet till ett område som är viktigt, utan även vad området innehåller. Grahn har genom sin forskning definierat åtta baskaraktärer av ett områdes innehåll. Dessa karaktärer kan blandas och komponeras fritt. Ju fler som finns inom ett grönområde, desto fler människor med olika sinnesstämningar kommer att vilja nyttja området. Inventeringarna som ligger till grund för grönplanen har gjorts med de åtta baskaraktärerna som utgångspunkt.

De åtta baskaraktärerna är:

1. **det rofyllda** ger människan möjlighet att finna ro genom ljud från fåglar, vind, vatten
2. **det vilda** tilltalar genom att växterna ser ut att vara självsådda, stigarna ha funnits sedan urminnes tider
3. **det artrika** lockar genom sin mångfald av växter och djur, där man t.ex. kan finna typiska vårtecken som vitsippor eller koltrastsång
4. **en rymd för tanke och vederkvickelse** finner man genom att ett större område ses som en helhet av liknande natur för att man ska kunna komma bort från staden
5. **allmänningen** är en öppen centralt belägen plats för gemenskap och fritt vistande
6. **lustgården** är en omgärdad och säker plats där man kan umgås i trygghet.
7. **centrum, festen** är de områden dit man söker sig för att mötas och ha trevligt, t.ex. särskilda kvarter i staden
8. **kulturen** är där man hör historiens vingslag, fascinationen för historiska platser och byggnader är stark.

Äldre

Utformning av utemiljön är viktig för alla åldersgrupper. Äldres utevistelse tillgodoser en mängd behov som har effekt på både fysisk, psykisk och social hälsa. Påverkan av solljus, luft, närkontakt med natur och tillgång till kulturmiljöer ökar livskvaliteten och självständigheten.

Barn och ungdomar

Utemiljön som barn och ungdomar vistas i är en betydelsefull del av grönstrukturen. De gröna ytorna som omger bostadsområden skapar goda förutsättningar för spontan lek och rörelse. De lekplatser som finns inom centralorten redovisas i lekarksutredningen som är utförd av parksektionen.

Möjligheten till utevistelse med inriktning mot spänning och äventyr är viktig för framförallt ungdomar. Barn och ungdomar bör få vara delaktiga i utvecklingen av sådana miljöer. I Örnsköldsviks kommun är barn- och ungdomsperspektivet prioriterat.

Örnsköldsviks kommun har under många år jobbat med utepedagogik i skolor och förskolor. Verksamheten är idag ett profilområde för kommunen och det har även uppmärksammats nationellt. Tillgången till natur är förutsättningen för att utepedagogiken skall kunna utvecklas. Kommunen definierade redan 1989 s.k. närnaturområden i sin översiktplan. Det finns trots detta inget skydd för skolans närnaturområden, vilka ib-

land ligger på mark avsatt för exploatering. I en exploateringssituation kommer barnens behov av naturområden ofta till korta.

Det finns många aspekter att tänka på när det gäller att forma och utveckla närnaturområdena och en god dialog mellan förvaltare och skola/förskola är betydelsefull.

Närnaturområden kan också utgöra en förstärkningsresurs till själva skolgården, och ge andra viktiga kvaliteter än vad själva skolgården ger.

Generellt kan man säga att de närområden som ligger närmast skolorna har allra störst betydelse för barnen i och med att de kan nyttjas dagligen året om.

Tillgänglighet

För att ett grönområde ska bedömas som tillgängligt bör det vara lätt att ta sig dit, oavsett om man kommer gående, cyklande, med rullstol, med barnvagn eller tar bil/buss. Även den som har svårt att röra sig i terrängen ska ha chans att ta del av naturen. Många gånger kan de som har störst behov och önskan att ta del av naturen som kraftkälla också ha svårast att ta sig dit på grund dålig tillgänglighet.

Tillgänglighet handlar både om åtkomlighet; hur människor tar sig till naturen, och om framkomlighet; hur de sedan rör sig i naturen när de väl är där. Barriärer kan förhindra att ett område är åtkomligt. En barriär kan vara en väg, järnväg eller något annat slags hinder. Det finns både fysiska hinder t.ex. korsande vägar, snö och mentala hinder t.ex. att ett område uppfattas som privat. I Örnsköldsvik är höjdskillnader en vanlig barriär. Åsberget är ett exempel som med sin branta natur är otillgängligt för många människor. Avstånd är en vanlig barriär, ju närmare man har till ett grönområde, desto oftare och längre tid tillbringar man där. En del av den mentala tillgängligheten handlar även om ovana och otrygghet, vilket hindrar många från att ta sig ut i naturen. Ett bra informationssystem med skyltar och hänvisningar av olika slag kan ge ökad tillgänglighet och trygghet.

Framkomligheten ute i naturen är beroende av höjdskillnader och kan förbättras genom anpassningar. Det finns behov av tillrättalagd natur nära bostäder, men även nära arbetsplatser, äldreboenden, sjukhus, daghem och skolor för vardagsnyttjande. All natur kan och bör emellertid inte vara tillrättalagd för kreativitetens skull,

exempelvis bland lekande barn. För människor med funktionshinder är det av största vikt att det finns natur som är tillgänglighetsanpassad.

Trygghet och säkerhet

För att grönområden ska användas behöver de upplevas som trygga och säkra. Det är viktigt att infrastrukturen till grönområden utformas med hög säkerhet.

Studier har visat att ju mer välbesökt ett grönområde är, desto högre grad av trygghet upplever särskilt kvinnor, barn och äldre. Rätt belysning kan medföra en känsla av trygghet och kontroll om placeringen är genomtänkt. Genom att belysa träd, buskar, konstverk och liknande kan man göra en park mer ombonad, samtidigt som brukarna har full översikt över mörka skrymslen. Rätt skötsel och gallring i täta buskage ökar trygghetskänslan.

Grönområdets attraktivitet kan knytas till hur lätt det är att röra sig inom området, dvs. framkomlighet. Markerade slingor, stigar eller leder såväl som information om avstånd ger känslan av ökad trygghet och kan vara väsentligt för att få människor av alla slag att våga röra sig i skog och mark. Utplacerade bänkar vid gångstråk är en trygghet för att äldre och funktionshindrade ska besöka området.

Biologisk mångfald

Alla arter har rätt att leva, och människan har ett ansvar att även kommande generationer ska ha möjlighet att nyttja den variation och mångfald som vi själva har haft tillgång till. Den biologiska mångfalden baseras på att olika ekosystem samverkar och har betydelse för varandra. Inom varje ekosystem har varje art sina specifika uppgifter. Om en art försvinner kanske det inte spelar så stor roll för hela den biologiska mångfalden men om flera arter försvinner fungerar inte ekosystemet längre, vilket i sin tur påverkar övriga ekosystem. Det påverkar i sin tur anknutna ekosystem vilket påverkar hela jordklotet. För att kunna möta framtiden med miljöförändringar och annan påverkan på jordklotet är varje art viktig för den biologiska mångfalden.

Människan hämtar både mat och medicin från växt och djurriket. Det är av stor vikt att även i framtiden kunna finna nya ämnen till nytta för människan, denna möjlighet minskar avsevärt om arter försvinner.

Syret i luften vi andas produceras av växter, utan dessa växter finns ingen möjlighet för människan att överleva. I konflikten mellan den biologiska mångfalden och människan är det vårt ansvar att se till den biologiska mångfaldens intressen. Då människan är en del av ekosystemet är vi även i allra högsta grad beroende av att den biologiska mångfalden bevaras.

Skog

I en gammal skog återfinner man ofta höga naturvärden, vilket innebär goda livsmiljöer för många olika sorters djur och växter. Gamla döda trädstammar och stubbar utgör både skafferier och barnkammare åt ett stort antal djur och växter. Ju grövre träd och speciellt lövträd, desto fler arter finns i området.

Vatten

Sjöar och våtmarker fungerar som naturens egna reningsverk. Näringsämnen tas om hand, vilket minskar risken för övergödning nedströms, och slampartiklar sjunker till botten. Sjöar och våtmarker jämnar även ut vattenflöden och minskar på så sätt risken för översvämningar. Strömmande vatten binder samman landskapet, och både stränder och vatten fungerar som spridningskorridorer för växter och djur. Oftast finns det fler arter i en naturlig kantzon längs ett vattendrag än i omkringliggande skog.

Odlingslandskapet

Minst hälften av de svenska blomväxterterna finns i odlingslandskapet. Mängden av varierande livsmiljöer är den främsta förutsättningen för artrikedomen. Bonden som odlare och djurhållare är en förutsättning för odlingslandskapets biologiska mångfald och variation. Naturbetesmarker, slätterängar, åker- och vägrenar, åkerholmar, diken och bryn är exempel på artrika miljöer.

Grönområden i tätorter

Grönområden i tätorter fyller flera syften. De fungerar inte bara som rekreationsområden för oss människor utan utgör också betydelsefulla livsmiljöer för växter och djur. Storleken på grönområden är det viktigaste för att bevara biologisk mångfald. Större områden har fler olika arter och förlorar inte arter i lika hög grad som mindre områden. Antalet arter påverkas också av tillgången till spridningsvägar och avståndet mellan grönområden. För att bevara mångfalden i bebyggda områden krävs att träd tillåts bli gamla och att grönområden skyddas från vidare exploatering.

Grönstrukturen i Örnsköldsvik

Allmänna riktlinjer

Ägarförhållande: En del av grönstrukturen i centralorten ägs inte av kommunen. Samråd och en god kommunikation med berörda markägare är därför mycket viktigt. Behovet av kommunalt ägande varierar beroende på hur ett område används. Vissa områden måste skyddas genom avtal eller genom ett kommunalt ägande.

Privatisering av kommunal mark är ett problem som kan hindra människor från att besöka den omgivande naturen. Även om det sällan förekommer fysiska hinder som t.ex. staket, så kan det upplevas otrevligt att gå i någons trädgård med klippta gräsmattor, bryggor eller sittplatser. Kommunen behöver ta fram en åtgärdsplan och förebygga privatisering för att alla ska ha samma rätt att utnyttja den kommunala marken.

Det finns stora problem med **dumpning av trädgårdsavfall** i park och skogsområden som ligger i direkt anslutning till bostäder. Det är inte enbart förfulande utan bidrar även till att sprida växtsjukdomar som följer med avfallet ut i naturen. För att komma till rätta med problemet krävs en attitydändring hos invånarna. Nedskräpningen kan komma att öka när fler bostäder byggs. Detta kan leda till att attraktiv natur inte används och att den tillgängliga marken minskar. En tydlig inventering av problemområden med åtgärdsplan bör tas fram.

Genom de senaste årens kraftiga skyfall tydliggörs behovet av en bra **dagvattenhantering**. Genom att använda nya tekniker kan man ta till vara på grönsstrukturens möjlighet att ta upp stora mängder vatten och där i genom rena dag- och ytvatten. Detta är något som ska prioriteras i ett miljömedvetet Örnsköldsvik och det ryms inom visionen av ett hållbart samhälle.

Genom dammsystem och meandring kan man även förbättra vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag. Detta skulle leda till ökade förutsättningar både vad gäller bad och fiske.

Tillgänglighet är en viktig aspekt då alla människor, oavsett fysiska hinder, ska ha möjligheter till rekreation. I allt arbete som rör grönsstrukturen ska man sträva efter att så många som möjligt ska ha tillgång till den gemensamma utemiljön. Topografin i Örnsköldsvik kan på vissa ställen vara ett hinder för t.ex. funktionshindrade och äldre. Genom att anpassa vissa utvalda platser för dessa grupper kan närmiljön ändå göras tillgänglig. Vid översyn av tillgängligheten är det viktigt att man inte inskränker sitt tänkande till människor med funktionshinder, utan att man beaktar alla invånares behov.

Arbetet med mer och tydligare **information** behöver ses över. För att invånare och turister både ska veta vad som finns att uppleva och veta vilka begränsningar som gäller, är information av största betydelse. Idag förekommer det på många håll brister i informationen om vilka områden som är aktuella, men även hur de får användas. En övergripande informationskampanj behövs för att öka kännedomen om våra parker och naturområden. Det behövs även information på plats om möjligheter och begränsningar. Intrycket av en plats kan ändras radikalt om man vet vad som är unikt och vad som finns att uppleva i området.

Ljud kan uppfattas både som något positivt och negativt. I det snabba och ofta ljudliga samhälle vi lever i ökar behovet av tysta och bullerfria miljöer där naturens ljud kan höras t.ex. fågelsång. Dessa tysta områden finns ofta i naturmiljöer t.ex. de tätortsnära skogarna. Här är det viktigt att man strävar efter att minimera verksamheter som bullrar. Vid röjning av vegetation, vilken fungerar som bullerdämpare vid vistelse i park och naturområden, ska buller tas i beaktande och alternativa åtgärder övervägas.

Belysning av vägar och stråk är en viktig komponent i grönstrukturen. Belysning under dygnets mörka timmar ökar tillgängligheten. Belysningen är viktig för att man ska kunna ta sig fram, för tryggheten och som estetiskt värde. Benägenheten för brott minskar om området är upplyst och känslan av trygghet ökar om belysningen är tillräcklig. Belysning är något som ska prioriteras i och i anslutning till grönområden och grönstråk, dessa prioriteringar ska dock göras med hänsyn till behovet av stråk som ännu inte är upplysta. Djur och växter kan bli störda av belysning, likaså finns det ett viktigt värde i att det ska finnas mörka miljöer även i stadens natur. Dessa ger människan en möjlighet att se t.ex. stjärnor och uppleva naturen som den skapades.

Antalet **sittplatser** i centralorten bör utökas. Möjligheten att sitta ned och njuta av naturen är något som gynnar alla, i synnerhet människor med nedsatt rörlighet. För människor med sämre rörlighet är bänkar och sittplatser ett måste för att man över huvud taget ska ge sig ut på promenad. Sittplatser är något som behövs året runt, fram för allt i närheten av lekparken och områden där mycket barn uppehåller sig. Många fikar i anslutning till lekområdet. I medborgarenkäten, sommaren 2009, framkom att kommuninvånarna tyckte att sittplatser var en av de mest väsentliga anordningarna i ett attraktivt grönområde.

Möjligheten till bad på anlagd **badplats** bör prioriteras. Örnsköldsvik är omgivet av vatten både genom olika fjärdar och genom flertalet sjöar. Med en enda kommunal badplats, Nyängets havsbad, inom centralorten bör antalet utökas.

Vinteraktiviteter är en viktig del av friluftslivet och bör utvecklas inom centralorten. Genom att både öka utbudet till och tillgången av olika vinteraktiviteter

lockas fler människor ut i naturen under en del av året då man annars är mycket inomhus. Under vintersäsongen förändras naturen. Ett djupt snötäcke kan för vissa, t.ex. fotgängare, hundägare och motionärer försämra tillgängligheten samtidigt som tillgängligheten förbättras för skidåkare. Detta är något som kommunen ska arbeta aktivt med, då det är angeläget att möjligheten för olika typer av utevistelse gynnas året runt.

Strandpromenader längs kuster och sjöar behöver prioriteras i Örnsköldsvik. Hälsans stig kring Högländssjön är en välbesökt promenadrunda som kan användas som föregångare till fler strandpromenader. Genom en skiftande upplevelse med vattenkontakt, skog och ängar ges invånarna en avkopplande promenadrunda som kan nyttjas på flera olika sätt, som promenad, motion, umgänge, utflykt och skidåkning. Strandpromenader är föreslagna runt Veckefjärden, längs Örnsköldsviksfjärden, kajpromenaden, Bäckfjärden och Själevadsfjärden.

Koloniområden bidrar till människors välbefinnande och en förbättrad hälsa. Det finns många vinster att göra genom koloniodling: sociala, ekologiska, eko-

nomiska, ökad fysisk och psykisk hälsa samt ökad integration. Koloniträdgården fungerar som mötesplats där kontakter knyts mellan olika grupper av människor. Den utgör även en betydelsefull del i integrationsarbetet då många invandrare har en tradition av odlande. En ökad egen odling av frukt, bär och grönsaker leder till minskade transporter, samtidigt som den oftast är ekologiskt riktig. I Örnsköldsvik råder det brist på koloniområden och genom att aktivt arbeta för fler, ökas invå-
narnas möjligheter till rekreation, gemenskap och meningsfull fritid.

Delområden

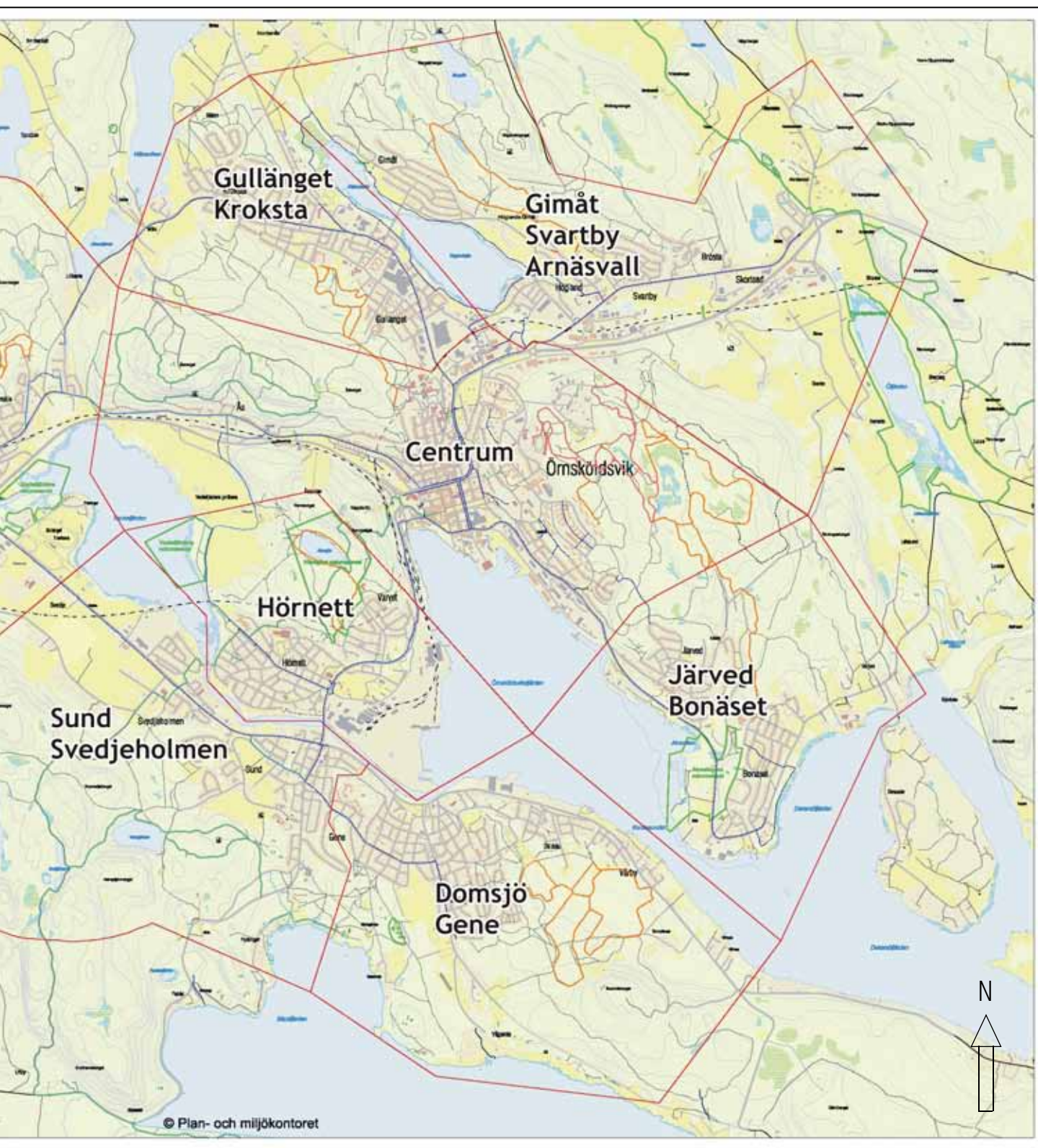
Läshänvisning

Centralorten har delats in i nio delområden för att ge en åskådlig bild av grönsstrukturen. Indelningen är gjord utifrån sammanhängande bostadsområden.

I varje delområde finns en *allmän beskrivning* där områdets karaktär kortfattat beskrivs. Följt av *viktiga kvaliteter att bevara* där olika typer av grönsstruktur går igenom och definieras med ledord för att beskriva användning, tillgångar och karaktär. Dessa kvaliteter återfinns i kartbilden för tydlig orientering. Sist listas *utvecklingsåtgärder* i punktform, vilka även de återfinns i kartbilden. Alla ytor och strukturer som är upptagna i de olika områdena anses viktiga för staden och måste beaktas med största hänsyn vid tex. exploatering. För varje område redovisas vad ÖP och Naturvårdsprogram säger om området.

- Grönområde
- Gröna länkar
- Grönstråk
- Utvecklingsåtgärd

Centrum

Området består av staden Örnsköldsvik samt Ås. Ås är en småskalig bebyggelse längs E4:an, Centrum är blandad bebyggelse, industri och serviceverksamheter. Rutnätstaden, de centrala delarna av Örnsköldsvik, har sitt ursprung i Örnsköldsviks anläggning på 1800-talet och är idag stadens kärna.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Skyttisterrängen: populärt rekreationsområde med inriktning på motion. Skog med anlagda motionsspår, tillgänglighet dock ej anpassad för rörelsehindrade. Utflykter, storskog, och rofyllt

Varvsbergsterrängen: friluftsområde med skiftande natur, skog, berg och sjö. Trappsystem från centrum. Naturreservat kring Hörsjön med välbesökta och delvis tillgänglighetsanpassade spår. Skog, vatten, rekreation, utflykt, tillgängligt, rofyllt och utsikt

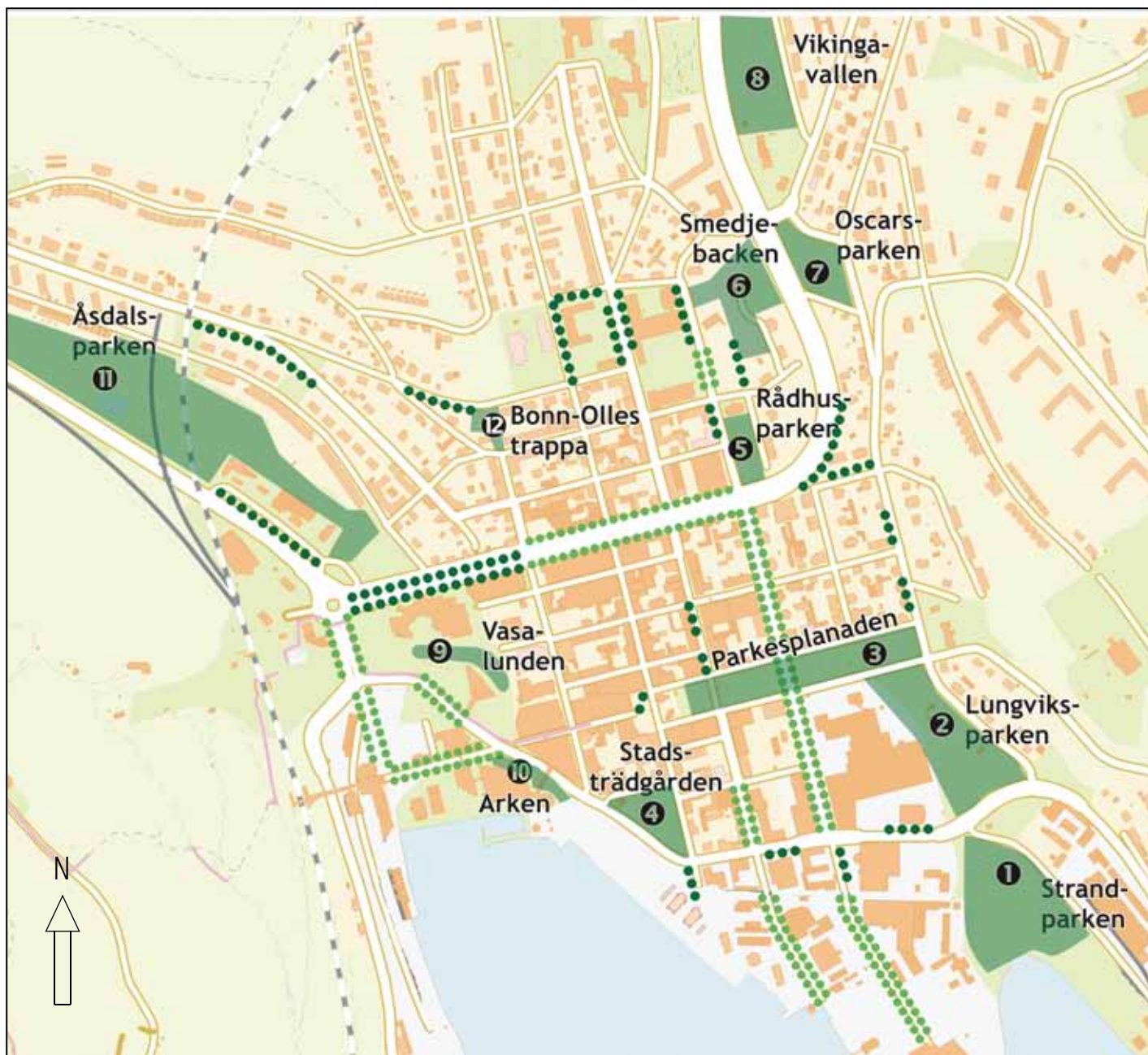
Åsbergsterrängen: skogsklätt berg och strapatsrikt rekreationsområde med naturhistoriska lämningar. Flertalet stigar till bebyggelsen. Skog, berg, branter, utflykt, motion och rofyllt

Kyrkogården: grön plats för avkoppling och kontemplation. Gräsytor, träd, buskar och blomsterplantering. Promenad och rofyllt

Tvillingsta koloniområde: odling i ideell regi. Samlingsplats och hälsofrämjande verksamhet

Parker

- 1 *Strandparken:* aktivitetspark för sport och lek. Gräsytor omgärdade av buskage och träd med en sida mot Örnsköldsviksfjärden. Rekreation, transport, utflykt, rofyllt, motion, lek, samlingsplats och evenemang
- 2 *Lungviksparken:* öppna gräsytor sparsamt med träd och buskage, gång och cykelväg. Rekreation, motion, lekområde och transport
- 3 *Parkesplanaden:* består av Örn-, och Museiparken. Parkstråk mitt i rutnätstaden med omväxlande planteringar och tillgänglighetsanpassad lekplats. Tillgängligt, belyst, delvis snöröjt, samlingsplats, lekområde, rekreation, promenad, transport och utflykt
- 4 *Stadsträdgården:* historisk samlingsplats, gräsytor, träd, buskage och blommor med utsikt över Örnsköldsviksfjärden. Samlingsplats, utsikt, utflykt, rofyllt, rekreation och vattenkontakt
- 5 *Rådhusparken:* 1900-tals park i modern tappning nedanför Rådhuset. Tillgängligt, centralt, lekområde, utflykt, historisk anläggning och belyst

- 6 *Smedjebacken*: park med öppna gräsytor, täta buskage, trädplanteringar och gångväg. Utmärkt i ÖP som utvecklingsområde för bostäder. Skärm mot E4:an, historisk plats, samlingsplats, utflykt, transport och delvis belyst
- 7 *Oskarsparken*: gräsyta inramad av planteringar och träd öppen mot E4:an. Samlingsplats, lekområde, transport, utflykt, delvis belyst och snöröjd
- 8 *Vikingavallen*: öppna gräs- och grusytor längs E4:an. Exploateringsintresse finns. Lekområde, sport, motion, promenader, transport och entré till centrum från norr
- 9 *Vasalunden*: botaniskt intressant park i sluttningen mot badhuset. Exotiska träd, vinodling, gräsytor och lummig miljö. Naturstudier, transport och rekreation

- 10 *Arken*: gräsytor, träd, buskage och blommor. Entré till staden från resecentra
- 11 *Åsdalsparken*: varierad växtlighet med gräsytor, buskage, träd och ett dammsystem för dagvattenhantering. Rekreativ stråk och en inbjudande entré till centrum från söder
- 12 *Bonn-Olles trappa*: liten intim utsiktspark med trappsystem och sittplatser omgärdade av buskage. Historisk anknytning och del i grönstråk från rutnätstaden mot Åsberget

Grönstruktur i gatumiljö

Grönstruktur som ger en kontrast till asfalt, hus och betong, är viktiga ur flera olika perspektiv för människor, djur och växter t.ex. estetiskt, miljömässigt, ekologiskt och rekreativt. De hälsomässiga vinster är stora då träd och buskage renar luften från partiklar och ökar syret i luften. På karta är det den mest värdefulla vegetationen -alléerna och enskilda träd- som är utmärkt. De är viktiga främst med tanke på sin placering, art eller hälsotillstånd. All grönstruktur är viktig i rutnätstaden eftersom det utöver parkmarken finns så litet av den varan. Till stor del finns det gröna på privat mark och kommunen bör genom dialog med markägarna ge råd kring skötsel och ingrepp i grönstrukturen. För att kunna stärka rutnätstadens grönstruktur behövs en trädplan där en inventering ligger till grund för beslut kring bevarande och utveckling.

Vegetation: vegetation i form av buskar eller träd som inte är tydliga alléer eller enskilda träd

Alléer: enkla eller dubbla rader av träd, oftast längs gator eller transportstråk. De står oftast i hårdgjord yta vilket ger dem en livsmiljö som inte är anpassad för träd och deras behov. Flertalet alléer i staden är i dåligt skick

Enskilda träd: träd som har betydelse socialt, historiskt, ekologiskt eller för den psykiska och fysiska hälsan

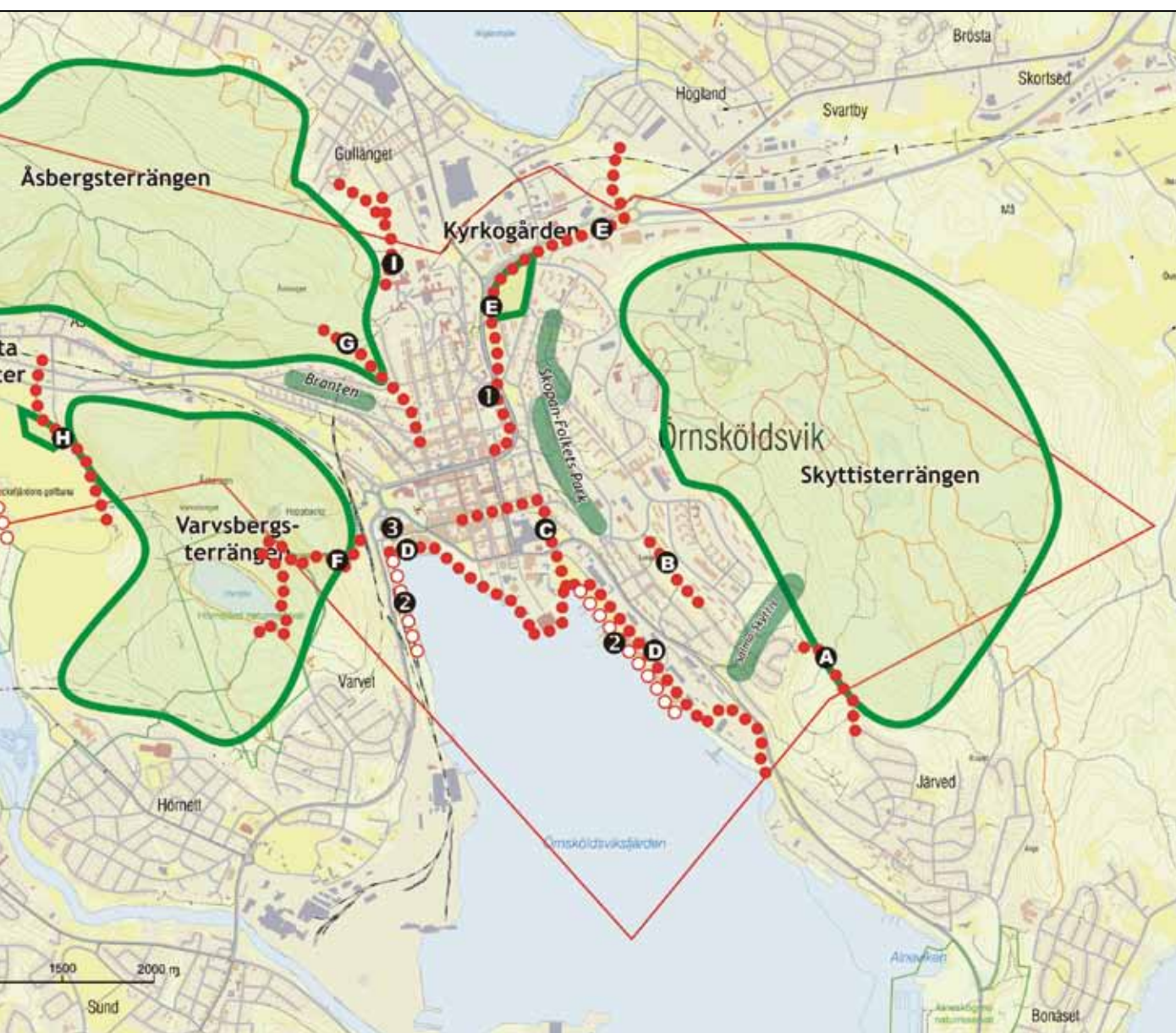
Gröna länkar

Salmo - Skyttis: vegetationssläpp och spridningskorridor

Vallhallan - Salmo: vegetationssläpp och spridningskorridor med tvärgående stigar. Ansluter till kyrkogården och skapar en sammanhängande länk från Högländssjön till Skyttis. Går från norr till söder, genom hela staden

Vikingavallen-Högländ: vegetationssläpp och spridningskorridor i bebyggelsen

Terrassvägen - Själevadsgatan:
vegetationssläpp och spridnings-
korridor i bebyggelsen med
koppling till Åsberget

Grönstråk

- A *Murarvägen - Salmo:*
direkt förbindelse genom
skogen till Järved.
Transport, rekreation och
belyst

- B Backgatan - Håvgatan:* gång- och cykelväg i skogsmiljö. Rekreation, transport, tillgänglig, skog och belyst
- C Strandparken - Parkesplanaden:* stråk som binder ihop Strandparken, Lungviksparken och Parkesplanaden, ger en sammanhängande grön promenad i rutnätstaden. Rekreation, motion, tillgängligt, snöröjt och belyst
- D Kajpromenaden:* transport och rekreation i stadsmiljö. Tillgänglig, snöröjd, trafikseparerad, vattenkontakt, samlingsplats och belyst
- E Rådhusparken - Högland:* ger staden ett stort grönområde som binder samman Rådhusparken, Smedjebacken, Oskarsparken och Vikingavallen. Följer sedan E4:an, för att nå ner mot Florabadet. Rekreation, motion, omväxlande natur, tillgängligt, snöröjt och delvis belyst
- F Höga kusten-leden:* den avslutande delen på leden med trappsystem, linbana sommartid, till utsiktsplats, restaurang och Varvsbergsterrängen. Motion, utsikt, delvis tillgänglig, linbanan, vattenkontakt och utflykt
- G Bonn -Olles trappa - Åsberget:* stråk från rutnätstaden ut i skogen och Åsbergsterrängens stigar. Rekreation, utflykt, skolskog och samlingsplats
- H Veckefjärden:* gång- och cykelväg genom golfbanan. Vattenkontakt, tillgänglig, snöröjd, rekreation, transport och belyst
- I Gångstig Gullänget - Sjukhuset:* rekreation och transport genom skogen direkt anknutet till bebyggelsen

Utvecklingsåtgärder

- 1 Utveckla och stärka Smedjebackens identitet som ett viktigt historiskt område
- 2 Förläng Kajpromenaden i båda riktningar, mot Varvskajen respektive Sjögatan
- 3 Utveckla inre hamnen från Framnäsudden till Varvskajen genom att skapa en grönstruktur i området samt utreda möjlighet att anlägga badplats.
- 4 Utöka det gröna i området genom att stärka befintlig grönska samt nyplantering i gatumiljö
- 5 Utföra en trädinventering för att säkerställa de viktiga träden som finns både i gatumiljö, men även inom grönområdena
- 6 Arbeta med tillgängligheten till skogsområdena, både med skyltning och anpassade stigar för funktionshindrade
- 7 Utveckla gröna promenader genom information och utmärkta leder.

Hörnett

Hörnett består av villakvarter- Hörnett och Varvet- samt ett stort industriområde, Domsjö Fabriker. Det finns ett fåtal serviceverksamheter i området.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Varvsbergsterrängen: friluftsområde med skiftande natur, skog, berg och sjö. Trappsystem från centrum. Naturreservat kring Hörnsjön med välbesökta och delvis tillgänglighetsanpassade spår. Skog, vatten, rekreation, utflykt, picknick-yltor, tillgänglighet, rofylldhet och utsikt.

Hörnsjöns naturreservat: del av Varvsbergsterrängen. Tillgänglighet, rekreation och motion

Veckefjärdens naturreservat: lövskogsområde med rikt fågelliv kring Veckefjärden. Utflykt och rekreation, vattenkontakt och naturstudier, delvis anpassat för funktionshindrade

Naturmark i bebyggelsen: små parkområden i övrigt tätbebyggt område. Avskildhet, tillgänglighet, lekområden och skog

Johnssons backe: välbesökt rekreatjonsområde med öppna gräsmarker. Lekområde med pulkabacke, och utflykt.

Gröna länkar

Mot Varvsberget: vegetationssläpp i bebyggelsen vilka även fungerar som grönstråk.

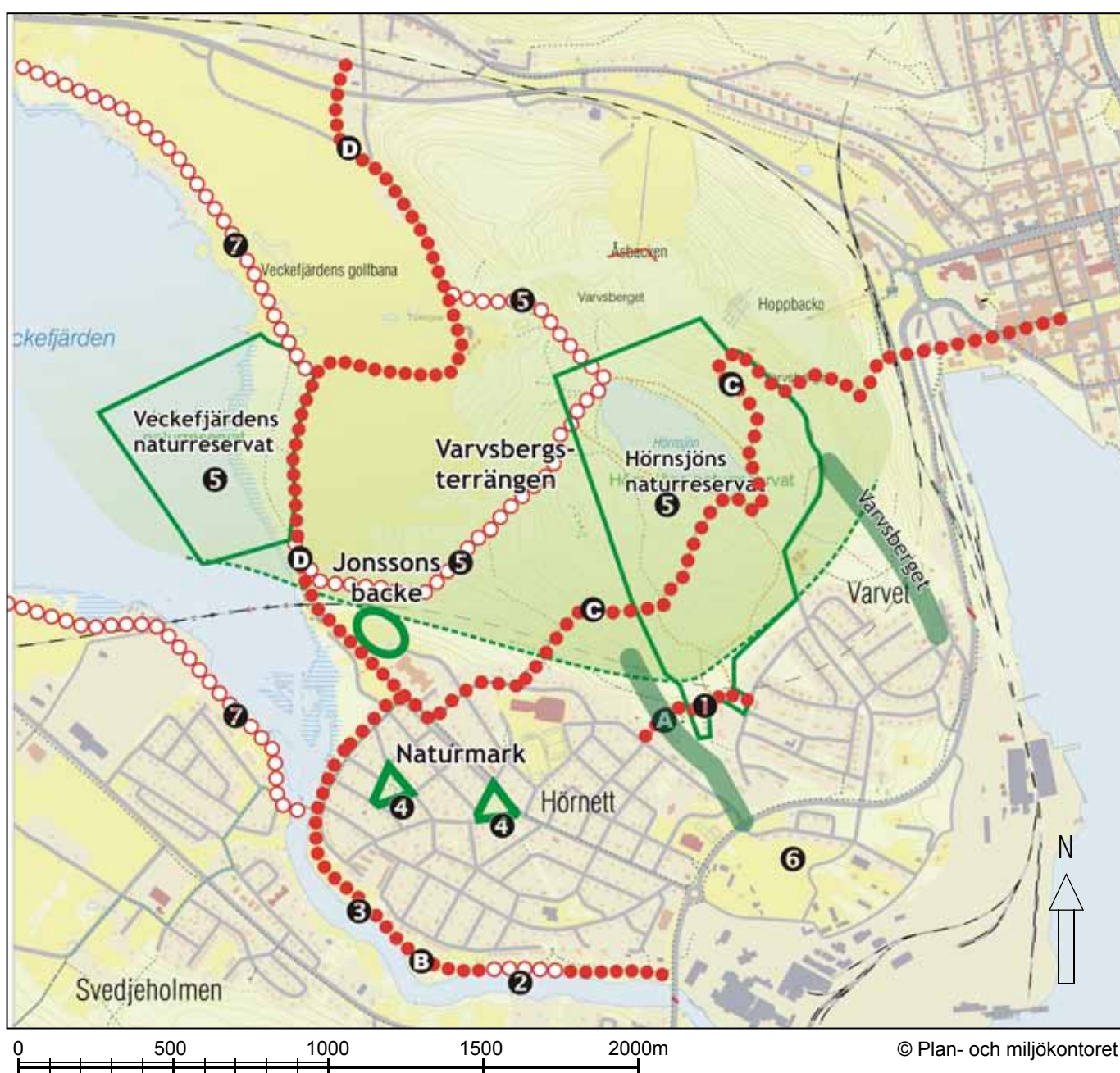
Grönstråk

- A *Skolvägen*: välanvänd förbindelse mellan Varvet och Hörnett. Rekreation, transport, naturupplevelse, trygghets- och tillgänglighetsproblem
- B *Moälven*: stigar i vegetationen intill Moälven. Promenad- vissa delar är allt för branta, rekreation, lekområde, avskilt, och vattenkontakt. Rasrisk finns i området
- C *Höga kusten leden*: välbesökt vandringsled genom området. Slussen är kopplingen till Sund/Svedjeholmen
- D *Veckefjärden*: välanvänd gång- och cykelväg, delvis bilväg, mellan Ås och Hörnett. Belyst, tillgänglig, trygg, öppet landskap och vatten.

Utvecklingsåtgärder

- 1 Skolvägen, förbättra säkerhet och tillgänglighet.
- 2 Utveckla och förläng grönstråken längs Moälven.

- 3 Utred rasriskerna längs Moälvens branter, se över vegetativa stabiliseringsmöjligheter.
- 4 Utveckla naturmarksområdena i bebyggelsen.
- 5 Utveckla tillgängligheten och sammanbind naturreservaten.
- 6 Utöka det gröna i industriområdet genom plantering i gatumiljö samt där det finns få träd och lite vegetation.
- 7 Om möjligt skapa ett sammanhängande promenadstråk kring Veckefjärden.

Domsjö och Gene

Domsjö och Gene består av villabebyggelse, några flerfamiljsbostäder, Domsjö sågverk samt ett fåtal serviceinrättningar. Området ligger mellan två vattendrag, med skogen inpå knuten och en väl förankrad historia.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Kempekullen: utsiktsberg med historieanknytning, privatmark, populär samlingsplats

Vårbyterrängen: rekreationsområde intill bebyggelse och lantbruksmark. Växlande natur med skog, berg och myrmarker. Stort stigsystem för rekreation, sport och utflykter, tystnad och rofyllt

Genesmon: välbesökt historiskt rekreationsområde med fornlämningar. Det finns områden utmärkta i ÖP för framtida bebyggelse och campinganläggning. Skog, vatten, öppna fält, stigar och vägar för motion, promenader och naturstudier

Gröna länkar

Moälvens strand: vegetationsstråk för djur och växter, grön skärm mot Domsjö Fabriker

Mot Vårbyterrängen: vegetationssläpp i bebyggelsen

Domsjö Sågen - Vårby: höga biologiska värden och för rekreation. Vattenkontakt, utsikt, växt- och djurliv

Längs Bäckfjärden: strandlinje med orörd natur, badstränder och tystnad

Öppen mark: jordbruksmark av hävd med skiftande användning -fotbollsplaner, modell-flygplansfält och slätter.

Grönstråk

A *I bebyggelsen*: välnyttjade gång-, cykelvägar och stigar för transport och rekreation. Finns flertalet som är korta men betydelsefulla. Skärmar mot bebyggelsen, lekområde och ger bebyggelsen småskalighet

B *F.d. Ridleden*: anlagt spår från den centrala bebyggelsen ut i Vårbyterrängen

C *Naturstigen*: väl nyttjad stig som sammanbinder Vågsnäs och Nyänget

D *Vattentornet*: rekreation och transport i skogen, länkar samman bebyggelsen med Genesmon

E *Mot Genesmon*: flertalet stigar som binder samman Gene och Vågsnäs. Rekreation, transport och utflykt.

Utvecklingsåtgärder

- 1 Utveckla f.d. ridleden och dess användning.
- 2 Öka tillgängligheten till strandlinjen Sågen/Vårby.
- 3 Utveckla Naturstigen och öka tillgängligheten.

Sund och Svedjeholmen

Sund består av bostadsbebyggelse som gränsar mot Gene. Det är mindre bebyggt ju längre man kommer förbi Svedjeholmen. I Sund finns både villaområden och flerbostadshus. Svedjeholmen består av villabebyggelse, lantbruksfastigheter och industri.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Kvarnbäcken: grönområde för olika ändamål, lek- och picnicytor, vattenkontakt, lekplats och branta raviner. Rekreation, lek och utflykt

Slussen: vattenkontakt, potentiell samlingsplats. Koppling till Hörnätt och Varvsberget, Höga Kusten leden passerar

Vitsjöterrängen: vild skogsmark. Rekreativt område intill bebyggelse och lantbruksmark. Skog, vatten, stigar, rekreation, motion, lekområde och utflykt.

Gröna länkar

Moälvens brinkar: dramatisk natur som bäddar in bebyggelsen i grönska

Jordbruksmark: ger bebyggelsen vegetationssläpp av historiskt hävdad mark

Mot Vitsjöterrängen: spridningskorridorer och vegetationssläpp i bebyggelsen vilka även fungerar som grönstråk.

Grönstråk

A *Moälvens strand*: rekreation längs älven mitt i bebyggelse. Vattenkontakt, möten mellan människor. Privatiserat men framkomligt

B *Höga kusten leden*: välbesökt vandringsled genom området. Slussen är kopplingen till Hörnätt

Utvecklingsåtgärder

- 1 Utveckla Kvarnbäcken som promenadstråk och lekområde
- 2 Anlägg ett grönstråk mellan Sund och Nyängets badplats
- 3 Se över information och skyltning i och i anslutning till Vitsjöterrängen. Se även över de olika användargruppernas önskemål och behov. Undvik friktion de olika grupperna emellan
- 4 Bevara åker- och ängsmarken i området
- 5 Slussen och Moälvens strand har potential att växa som rekreativt område och bör utvecklas

- 6 Utred rasriskerna längs Moälvens brinkar, se över vegetativa stabiliseringsmöjligheter
- 7 Skapa en park och grön samlingsplats som ligger centralt för invånarna i Svedje-
holmen, Sund, Gene och Domsjö
- 8 Skapa, om möjligt, ett sammanhängande promenadstråk kring Veckefjärden

Överhörnäs

Överhörnäs är en gammal by som genom sitt läge vid flertalet större vägar, barriärer, vuxit samman med centralorten. Byn består av villabebyggelse, enstaka flerfamiljshus, jordbruksfastigheter och fåtalet serviceinrättningar. Utanför byn finns några större industrier.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Snipen: utflyktsmål och vattennära rekreation. Brygga och badmöjligheter. Lövskog, avkopplande miljö, utsikt och naturstudier

Själevadsberg: skogsområde med stigar, vild skogsnatur, utsiktsplatser och lekområde. Rekreation, motion, utflykt och rofyllt

Gröna länkar

Kuststräckan: informella stigar med skiftande miljöer från lövskog till våtmarksområde

Mot fjärden: äng- och åkermarksområde som ger byn historisk prägel, utsikt och vattenkontakt

Mot Själevadsberg: stigar med direkt koppling till byn

Kallån: å med riklig lövvegetation, fiskvandringsväg

Grönstråk

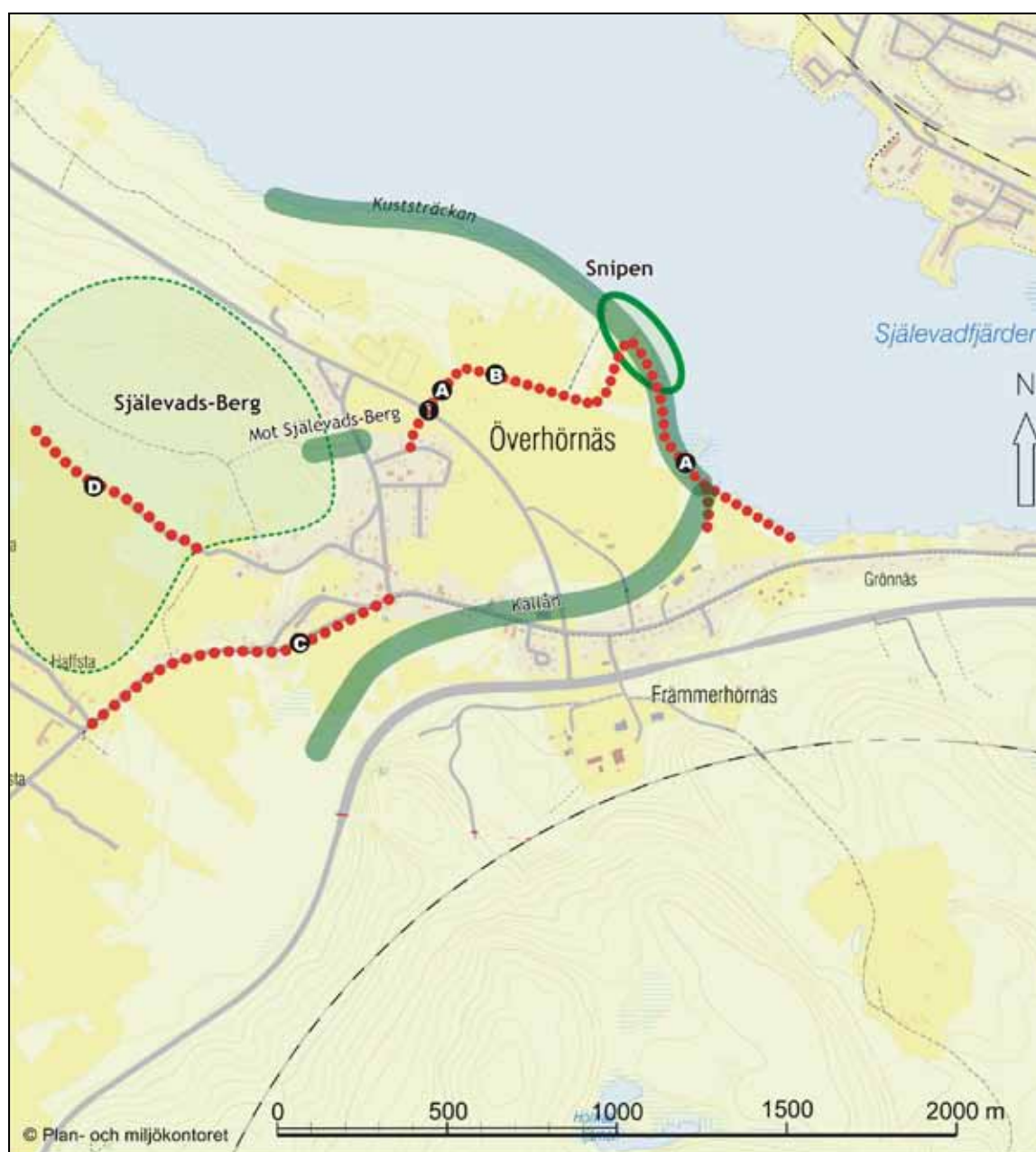
A *Kallån*: promenadstig från bebyggelsen längs Kallån till Själevadsfjärden. Rekreation, vattenkontakt, utflykt och rofyllt

B *Mot Snipen*: rekreation och transport till idrottsplats och fjärden. Fortsätter till Grönnäs

- C *Mot Haffsta*: gång- och cykelväg för transport och rekreation. God framkomlighet även vintertid
- D *Mot Själevadsberg*: väg till rastplats i skogen med god tillgänglighet samt mindre stigar från bebyggelsen till Själevadsberg

Utvecklingsåtgärder

- 1 Se över överfart väg 348 för ökad säkerhet
- 2 Öka tillgängligheten i och till grönområden

Själevad

Själevad består av bostadsområden runt Mycklingstjärn, naturreservat, jordbruksverksamhet och industriområden. Det finns flertal barriärer -vägar, järnväg, Moälven- som avgränsar och delar området.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Mycklingsterrängen: friluftsområde för rekreation med stigar, storskog och utsiktsberg. Nära till bebyggelse, utflyktsmål, motion, lek och rekreation

Kärringberget: strand och lekområde, avskilt och lättillgängligt med badmöjlighet. Rekreation, utflykt och vattenkontakt

Friluftscentralen: utflyktsmål anpassat för funktionshindrade. Vattenkontakt, picknick, lekområde, lättillgängligt och fridfullt

Veckefjärdens naturreservat: lövskogsområde med rikt fågelliv kring Veckefjärden. Utflykt och rekreation, delvis anpassat för funktionshindrade

Kattkläpp: unik miljö mitt i industriområde. Utflyktsmål med historisk prägel

Vitsjöterrängen: vild skogsmark. Rekreatjonsområde kopplat till Prästbordet.

Gröna länkar

Mot Mycklingsterrängen: spridningskorridorer och vegetationssläpp i bebyggelsen vilka även fungerar som grönstråk

Tallbacken: vegetationssläpp i brant terräng ger skärm och privat karaktär till bostäder

Själevadsfjärden: grönska längs vattnet, binder samman hela strandlinjen

Mot Kattkläpp: vegetationssläpp och spridningskorridor mitt i industriområdet.

Grönstråk

- A *Svarttjärn:* gångväg till utflyktsmål. Rekreation, motion, tillgänglig och välbesökt
- B *Mycklingstjärn:* populärt promenadstråk med utsikt över vattnet och i lummig vegetation. Går på "fel" sida vägen bitvis. En rik fågelokal vilket ligger i konflikt med tillgängligheten för människan. Lättframkomligt, vattenkontakt, avkoppling och picnic
- C *Själevadsfjärden:* rekreationsstråk, delvis belyst gång- och cykelväg. Vattenkontakt, avkoppling, motion, transport, omväxlande miljöer och, lekområde
- D *Mot Vitsjöterrängen:* stigar och vägar till skogen. Rid- och körvägar, promenad, avkoppling och motion.

Utvecklingsåtgärder

- 1 Utveckla Mycklingstjärn och förläng promenadstråket med en gång- och cykelväg längs Gottnevägen.
- 2 Utveckla Kärringberget som rekreationsområde och del i promenadstråk.
- 3 Förläng stråket längs Själevadsfjärden, förbättra tillgängligheten. Tydliggör stråket.
- 4 Förbättra informationen kring rekreation och friluftsliv, genom att tydliggöra stråk och utflyktsmål ökas användningen.
- 5 Skapa, om möjligt, ett sammanhängande promenadstråk kring Veckefjärden.

Gullänget och Kroksta

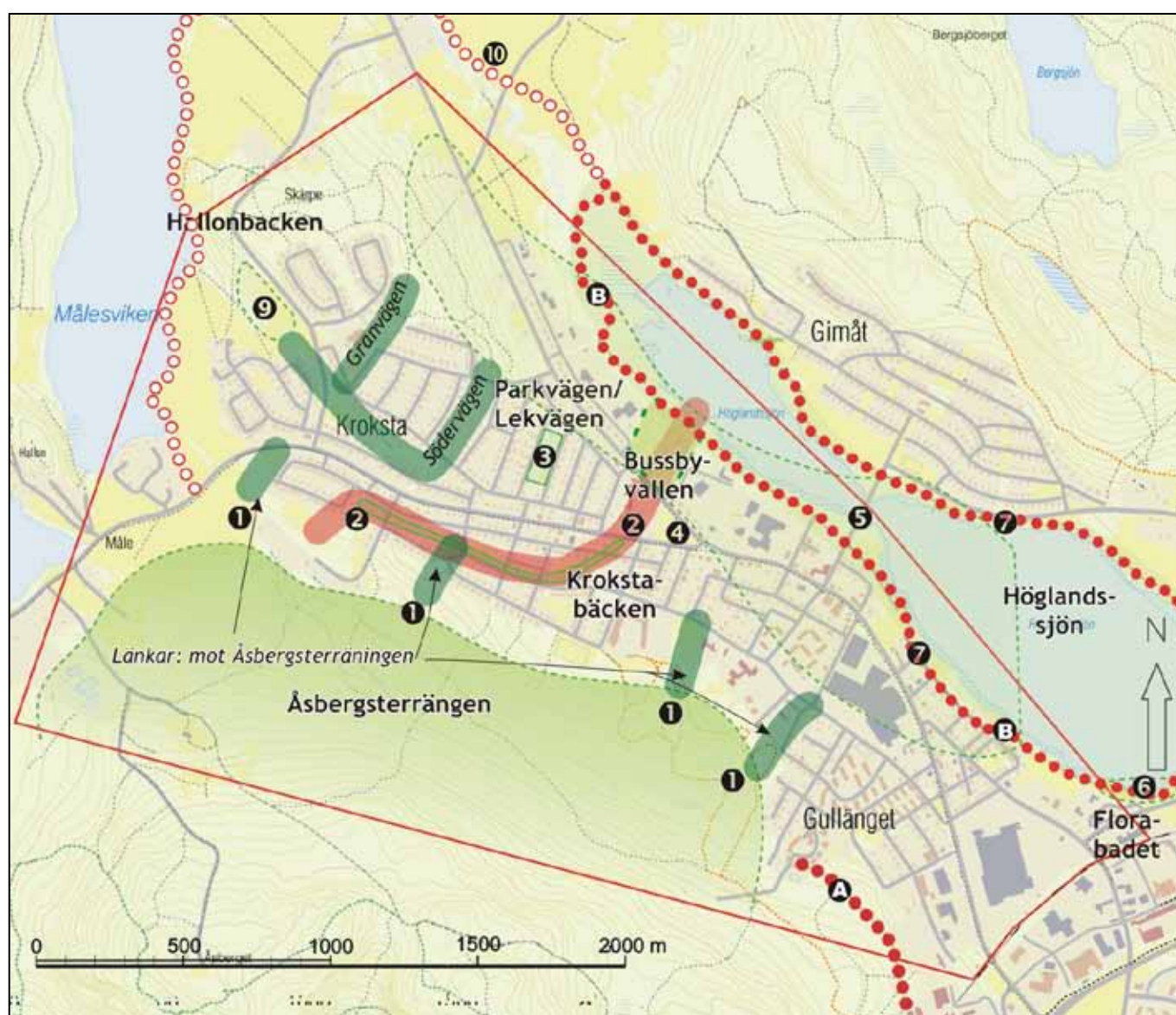
Området består av Gullänget och Kroksta vilka varit två separata delar som med tiden vuxit samman mellan Högländssjön och Åsbergets sluttning. I Gullänget finns förutom industri och ett mindre centrum både villakvarter och områden med flerfamiljshus. I Kroksta är den övervägande bebyggelsen villor.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Åsbergsterrängen: skogsklätt berg och strapatsrikt rekreationsområde med naturhistoriska lämningar. Flertalet stigar till bebyggelsen. Skog, berg, utflykt, branter, motion och rofyllt

Krokstabäcken: område mitt i bebyggelsen med öppna ytor, vatten(bäck), mm. och potential för rekreation och som samlingsplats för de boende

Hallonbacken: utflyktsmål året runt med välbesökt pulkbacke. Bollplan och stig mot Lomsjön med badmöjlighet

Området Parkvägen - Lekvägen: utvecklingsbart grönområde mitt i bebyggelse

Bussbyvallen: grön mötesplats för idrotts- och friluftaktivitet, har anknytning till Hälsans stig

Högländssjön: Hälsans stig och rekreationsområde kring sjön. Utflykt, motion, tillgängligt, naturstudier, delvis snöröjt och belyst.

Gröna länkar

Mot Åsbergsterrängen: spridningskorridorer och vegetationssläpp i bebyggelsen vilka även fungerar som grönstråk

Granvägen: skogsklätt vegetationssläpp kring Skärpeskolan

Krönvägen - Södervägen: skogsklätt vegetationssläpp.

Grönstråk

- A. *Väg Gullänget - sjukhuset*: rekreation och transport genom skogen direkt anknuten till bebyggelsen
- B. *Hälsans stig*: populär gång- och cykelväg för transport och rekreation kring Högländssjön. Högländssjön har eget skötselprogram som det hänvisas till för beaktande av dess utveckling och skötsel. Vattenkontakt, delvis belyst, stort upptagningsområde och tillgängligt.

Utvecklingsåtgärder

- 1 Åsbergsterrängen har flera stråk som angör vid bebyggelsen, dessa behöver befästas
- 2 Vid utveckling av området längs Krokstabäcken kan Åsbergsterrängen kopplas ihop med Högländssjön
- 3 Utveckla grönområdet Parkvägen - Lekvägen
- 4 Vid utveckling av området i korsningen Björnavägen - Krokstavägen bör en inramning med vegetation göras
- 5 Utveckla området runt Gimåtbron med naturanknutna aktiviteter, t.ex. rastplats och utsiktsplats med handikappanpassning
- 6 Florabadet bör utvecklas till en samlingsplats för lek och rekreation

- 7 Hälsans stig tillgängligheten på stigen och tillgängligheten till stigen-behöver förbättras genom skyltning och tydliga stråk från bebyggelsen
- 8 Förbättra grönstrukturen kring de centrala områdena
- 9 Utveckla Hallonbacken och dess koppling till Lomsjön som rekreationsområde
- 10 Utred möjligheten att skapa ett grönstråk från Hälsans stig mot Lomsjön och vidare strandnära till Måle.

Gimåt, Svartby och Arnäsvall

Området kan delas in i Gimåt, Svartby och Arnäsvall. E4:an är en dominant i området och bildar en barriär i söder. I Svartby finns Norra industriområdet där vegetation saknas. Bebyggelsen för övrigt är övervägande villor med enstaka flerfamiljsbostäder, serviceverksamheter och lantbruksfastigheter.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Bergsjöterrängen: skogsområde med natur av växlande karaktär. Utbyggnadsområde för bostäder som ligger närmast Högländ redovisas i ÖP. Stigar i bitvis brant terräng, skog, berg, rekreation, motion, utflykt, utsikt och rofyllt.

Farestaån: rofyllt lummigt område i det bullerutsatta Arnäsvall. Vatten och vegetation, lekområde, naturstudier, spännande djurliv men svårtillgängligt

Gimåtbron: del av Högländssjön grönområde med parkkaraktär och naturmark. Lättillgängligt, öppet och vattenkontakt

Högländssjön: rekreationsområde kring sjön. Hälsans stig kring sjön är välbesökt. Promenad, motion, tillgängligt, snöröjt, delvis belyst, naturstudier, rofyllt och utflykt

Florabadet: del av Högländssjön, plats för avkoppling, rekreation och möten mellan människor. Besöks av barnfamiljer och boende från bl.a. Gullänget och Centrum

Gröna länkar

Öppen mark: åker och ängsmark av hävd. Spridningskorridor, omväxlande landskapsbild och historisk anknytning

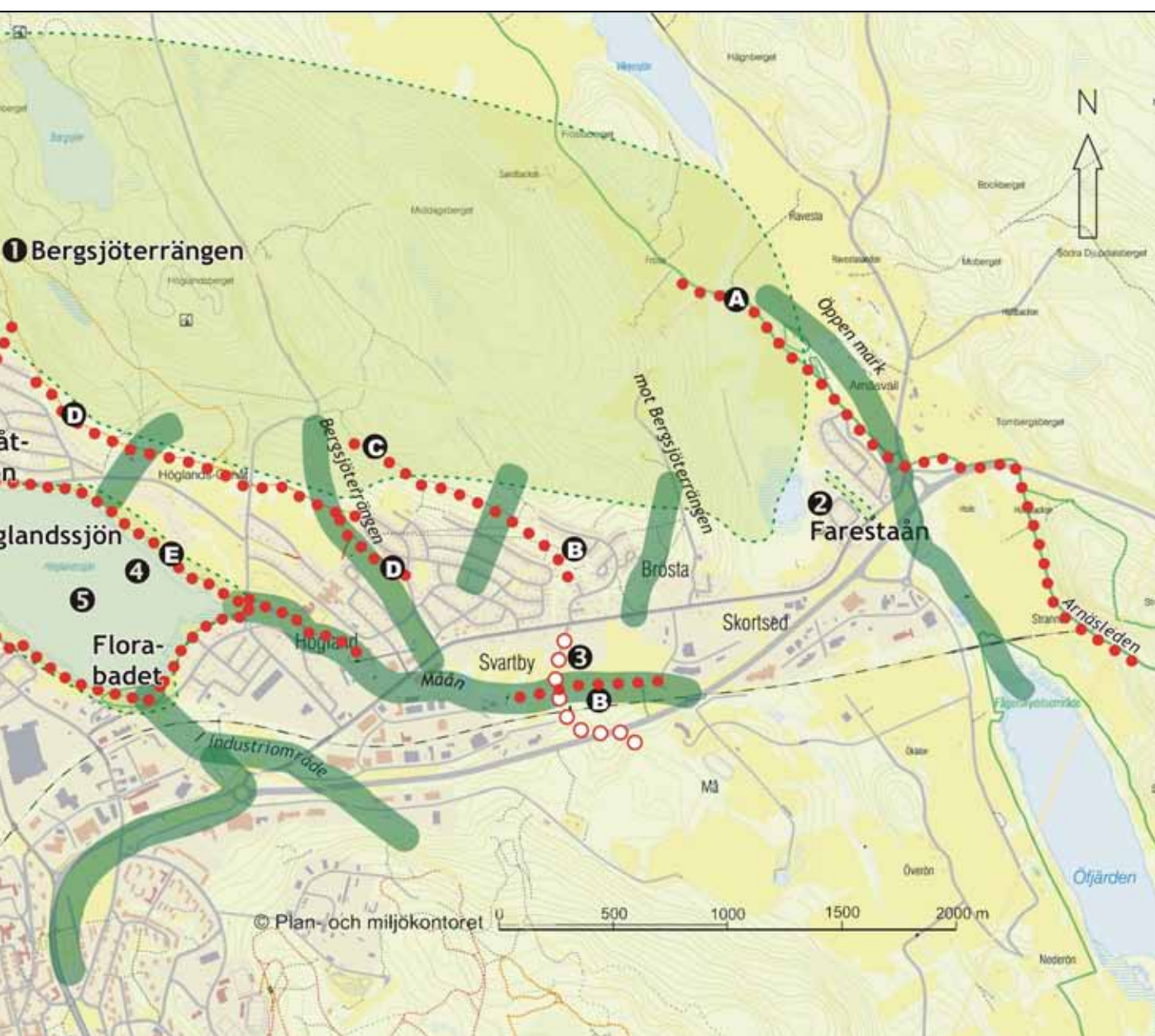
Mot Bergsjöterrängen: spridningskorridorer. Vegetationssläpp i bebyggelsen, som skärm, lekområde, rekreation, och transport

I industriområde: viktig vegetation och grönt släpp i industriområde

Grönstråk

- A *Arnäsleden:* vandringsled som går genom bebyggelsen. Omväxlande natur, motion, utflykt och rekreation
- B *Måån:* gångstråk mellan Svartby och Skortsed. Gångstig för motion och rekreation
- C *Mot Brösta:* väl nyttjad stig mellan Brösta och Bergsjöterrängen. Lekområde, utflykt, naturstudier och rekreation

- D Höglunds - Gimåt:* elljusspår som förbindelselänk. Motion och rekreation i naturmark
- E Hälsans stig:* populär gång- och cykelväg för transport och rekreation kring Högländssjön. Högländssjön har eget skötselprogram som det hänvisas till för beaktande av dess utveckling och skötsel. Vattenkontakt, delvis belyst, stort upptagningsområde och tillgängligt
- F Gimåt:* förbindelse mellan Högländssjön och Bergsjöterrängen. Gång- och cykelväg, delvis i gatumiljö, för rekreation och transport, lekområde.

Utvecklingsåtgärder

- 1 Bergsjöterrängen och dess användning behöver tydliggöras genom information
- 2 Farestaan bör utvecklas som ett tillgängligt grönområde. Stigar/vägar och en bro över ån ger trygghet, tillgänglighet och attraktivitet
- 3 Kopplingen till Skyttisterrängen bör utredas
- 4 Hälsans stig, tillgängligheten på stigen och tillgängligheten till stigen behöver förbättras genom skyltning och tydliga stråk från bebyggelsen
- 5 Florabadet bör utvecklas till en samlingsplats för lek och rekreation
- 6 Utöka det gröna i området genom plantering i gatumiljö, kring industri- och verksamhetstomter, samt där det finns få träd och lite vegetation.

Järved och Bonäset

Järved och Bonäset är en avgränsad del av staden. Området består mestadels av villor, med det finns även flerfamiljshus och serviceverksamheter. Attraktiviteten i området består bl.a. av småskalighet, vattenkontakt och närhet till grönområden.

Speciella kvaliteter att bevara

Grönområden

Järvedstrand: populär samlingsplats för alla åldrar med öppna gräsytor, skog och buskvegetation. Rekreation, utflykt, lekområde, historiskt område och rofyllt. Delvis planlagd som industri, exploateringsintressen finns

Alneskogens naturreservat: lövskog och sankmark med stigar. Unik miljö för biologisk mångfald, rekreation och naturstudier

Bonässtrand: promenad och rekreation intill vattnet. Öppet, gräsytor och gles alskog, tillgängligt samt nära bebyggelse

Skyttisterrängen: populärt rekreatjonsområde med inriktning på motion. Skog med anlagda motionsspår, tillgängligt dock ej anpassat för rörelsehindrade. Utflykter, storskog och rofyllt

Gröna länkar

Glupedsdalen: spridningskorridor och vegetationssläpp i bebyggelsen

Matrosvägen: enda vegetationssläppet mellan Alneskogen och sydöst om Bonäset. Lekområde, rekreation och skog i bebyggelsen

Relingsvägen: spridningskorridor från kust till kust, trafikseparerad förbindelse och lekområde

Bodum - Bonäset: vegetationssläpp och spridningskorridor av vikt då bebyggelsen utökas

Järved - Salmo: vegetationssläpp och spridningskorridor av vikt då bebyggelsen utökas.

Grönstråk

- A *Förlängningen av Strandpromenaden*: transport och rekreation i omväxlande natur mellan Järved och centrum. Naturupplevelse, vattenkontakt, snöröjd, trafikseparerad och Järvedsarboretet
- B *Bonässets kuststräcka*: grusväg som löper ut till idrottsplanen. Lekområde, vattenkontakt, trafikseparerad, lättframkomlig, ej upplyst och ej snöröjd
- C *Sammanbindande stråk i Bonässets villaområden*: gång- och cykelvägar, trafikseparerade, samlingsplatser -lekplats, idrottsplan, isbana-, belysning och snöröjning

D Norra Skepparvägen: promenadstråk, skolväg, belyst grusväg, transport och trafikseparerad

E Slingervägen: skolväg i brant terräng, delvis naturreservat. Snöröjd, belyst, dramatisk natur och rekreation

F Elljusspår: binder samman Järved och Bonäset med centrum via Skyttisfriluftsområde. Motion och rekreation i skogsmiljö, belyst

G Murarvägen - Salmo: direkt förbindelse till Salmostaden. Transport, rekreation och belyst

Utvecklingsåtgärder

- 1 Järvedsarboretet kan utvecklas och göras tillgängligt
- 2 Utvecklingen av Järvedsstrand bör utredas. Kopplingar över Järvedsleden till samhället bör förbättras
- 3 Alternativa lösningar till slingervägen bör utredas
- 4 Alneskogens naturreservat bör göras tillgängligt för funktionshindrade
- 5 Strandpromenaden bör förlängas, från centrum till Bonäset och vidare till Dekarsjöbron
- 6 Badplats bör anläggas

Litteraturlista

Tryckta dokument:

Andersson, L (2006). Piteå Grönplan - med de sociala aspekterna i fokus. Examensarbete Fysisk planering, BTH, Karlskrona 2006.

Boverket (2007). *Bostadsnära natur - inspiration och vägledning*. Boverket, Karlskrona 2007.

Bucht, E, Andersson, O (1988). *Argument för den gröna staden*. Gröna Fakta E1 (Utemiljö 6/88), Movium, Alnarp.

Gyllin, M, Kylin, M, Lindholm, G, Lökvist, K (1999). *Stadens grönska och strukturer*. Gröna Fakta 6/1999, Movium, Alnarp.

Johansson, A, Kollberg, S, Bergström, B (2009). Grönområden för fler - en vägledning för bedömning av närhet och attraktivitet för bättre hälsa. *Statens folkhälsoinstitut, Östersund, 2009*.

Lindholm, G, Lövie, K, Kylin, M, Gyllin, M (2001). *Forskare granskar nyskapad grönsstruktur*. Gröna Fakta 6/2001, Movium, Alnarp.

Lindholm, G, Lundgren Alm, E, Ståhle, A (2003). *Grönstruktur med nya fotavtryck*. Gröna Fakta 5/2003, Movium, Alnarp.

Lundgren, E (2001). *Stadslandskapets obrukade resurs, om grönstrukturens potential och synliggörande i en hållbar stadsutveckling*. Diss. Chalmers tekniska högskola, Göteborg 2001.

Lövie, K (2003). *Det gröna som identitetsskapande stadsbyggnadselement - objekt, koncept och struktur*. Diss. Sveriges Lantbruks Universitet, Alnarp 2003.

Mascher, J.W (1990). *Ångermanlands flora*. Svensk Botanisk Tidskrift, Lund 1990.

Olofsson, S (2009). *Grönstrukturen i Örnköldsvik - utveckling av det gröna Örnköldsvik, ett led i skapandet av en grönplan*. Examensarbete Landskapsplanering, SLU, Alnarp 2009.

Persson, B, Bucht, E, Andersson, O, Narvelo, W (1995). *Grönstruktur i praktiken*. Gröna Fakta 4/1997, Movium, Alnarp.

Ståhle, A (2005). *Mer park i tätare stad: teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Lic.-avh. KTH Arkitekturskolan, Stockholm 2005.

Vedin, H (2007). *Ångermanlands klimat, Sveriges landskapsklimat*. Väder och vatten 5/2007, SMHI.

Grönstruktur- och naturvårdsprogram för Lunds kommun - bevarande och utveckling (2006). Stadsbyggnadskontoret och Tekniska förvaltningen, Lund 2006.

Grönstrukturplan för Västerås tätort (2004). Västerås stad, stadsbyggnadskontoret, Västerås 2004.

Grönplan för Malmö 2003, Populärutgåva. Malmö stad, Gatukontoret, Malmö 2003.

Elektroniska dokument:

Tillgänglig:< http://www.tradgard.org/svensk_tradgard/zonkarta> (2008-09-17)

